

Lietuvos Respublikos Seimo nariams pagal sąrašą

(siunčiama tik el. paštu)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS REPRODUKČINĖS SVEIKATOS ĮSTATYMO PROJEKTO

Vilnius

2025-05-06

2025 m. parengtas Lietuvos Respublikos Reprodukcinės sveikatos įstatymo projektas Nr. XVP-286 žymi istorinį žingsnį siekiant užtikrinti visų Lietuvos žmonių, ypač moterų ir jaunimo, teises į saugią, kokybišką ir prieinamą reprodukcinės sveikatos priežiūrą. **Šiuo kreipimusi Žmogaus teisių organizacijų koalicija (toliau – ŽTOK)** ginanti žmogaus teises, **bei būrys kitų nevyriausybinų organizacijų** – reiškia tvirtą palaikymą šiam įstatymo projektui. Palaikymas įstatymo projektui grindžiamas žemiau nurodytais argumentais.

1. Reprodukcinės sveikatos įstatymas įstatymiškai įtvirtina teises, kurios iki šiol Lietuvoje buvo fragmentiškai reguliuojamos ar visai neapibrėžtos.

Iki šiol reprodukcinės teisės yra reguliuojamos skirtingų teisės aktų, kurie ne tik neįtvirtina pagrindinių principų, bet ir priklausė nuo politinės valios (t. y. buvo lengvai keičiami pasikeitus politinei daugumai parlamente). Naujasis Reprodukcinės sveikatos įstatymo projektas užtikrintų:

- Teisę į informuotą apsisprendimą dėl šeimos planavimo, kontracepcijos, nėštumo, gimdymo ir motinystės;
- Nemokamą prieigą prie reprodukcinės sveikatos paslaugų visiems asmenims nepriklausomai nuo jų socialinės ir ekonominės padėties;
- Visuomenės informuotumą apie lytinį švietimą ir jaunimui pritaikytas paslaugas;
- Diskriminacijos ir smurto prevenciją reprodukcinės sveikatos srityje.

2. **Tarptautinė geroji praktika Europoje patvirtina, kad unifikuotas Reprodukcinės sveikatos įstatymas stiprina žmogaus ir moterų teisių apsaugą. Kitų valstybių pavyzdžiai rodo, kad įstatymas svarbus reprodukcinėi sveikatai gerinti:**
  - **Prancūzijoje:** nuo 2022 m. visos moterys iki 26 metų turi teisę į nemokamą kontracepciją; abortai kompensuojami valstybės lėšomis nuo 2013 m., o 2024 m. abortas tapo konstitucine teise. Prancūzija rodo lyderystės pavyzdį, apsaugant moteris nuo radikalėjančių politinių tendencijų Europoje ir pasaulyje.
  - **Švedijoje:** abortai nemokami iki 18 savaitės, jaunimui iki 25 m. subsidijuojamos kontracepcijos priemonės.
  - **Danijoje ir Norvegijoje:** užtikrinamos nemokamos arba subsidijuojamos reprodukcinės sveikatos paslaugos jaunimui ir moterims.
  - **Nyderlanduose:** kontracepcija iki 18 m. finansuojama, abortai gyventojams prieinami ir finansuojami pagal sveikatos apsaugos modelį.
  - **Islandijoje:** abortai galimi iki 22 savaitės, užtikrinama finansuojama reprodukcinė sveikata.

3. **Reprodukcinės sveikatos paslaugų prieinamumas yra būtina sąlyga žmogaus teisių užtikrinimui ir lygybei Lietuvoje, ypač siekiant apsaugoti socialiai pažeidžiamas moteris ir užtikrinti jų teisę į sveikatą, orumą ir gyvenimo kokybę.**

Prieiga prie kokybiškos reprodukcinės sveikatos priežiūros yra neatsiejama žmogaus teisių ir socialinio teisingumo dalis. Lietuvoje socialinė ir ekonominė nelygybė vis dar stipriai veikia moterų galimybes rūpintis savo sveikata, planuoti šeimą ir kurti savarankišką gyvenimą. Prieiga prie kokybiškos reprodukcinės sveikatos priežiūros:

- **Mažina sveikatos nelygybę.** Lietuvoje skurdo lygis yra vienas aukščiausių ES.¹ Prieiga prie Valstybės garantuojamų paslaugų padėtų moterims, patiriančioms skurdo riziką ar esančioms skurde, turėti galimybę rūpintis savo reprodukcinė sveikata. LRT tyrimo duomenimis, regionuose mergaitės praleidžia pamokas dėl menstruacijoms skirtų priemonių trūkumo.²

---

¹ <https://vda.lrv.lt/lt/naujienos/pristatyta-2024-m-skurdo-statistika/>

² <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2529233/kaimuose-negaledamos-isigyti-menstruaciniu-higienos-priemoniu-paaugles-praleidzia-pamokas>

- **Gerina moterų švietimo ir darbo galimybės.** Moterys Lietuvoje iki šiol uždirba 12,9 proc. mažiau nei vyrai.³ 88 proc. vaiko priežiūros išmokų gavėjų sudaro būtent jos.⁴ Reprodukcinės sveikatos įstatymas padėtų aiškiau planuoti šeimą, laisviau planuoti karjerą ir išsilavinimą, derinti vaiko priežiūrą kartu su partneriu.
- **Stiprina visuomenės sveikatą ir gerovę.** Jaunimo informuotumas apie lytiškai plintančias ligas ir nėštumo prevenciją mažintų nepilnamečių pastojimą. Kiekvienais metais Lietuvoje pagimdo vidutiniškai 200 paauglių. Nėštumas ir gimdymas paauglystės laikotarpiu siejamas su didesnėmis rizikomis tiek moteriai, tiek vaikui.⁵ Prieinama nėštumo kontrolė ir planavimas prisideda prie šeimos tvarumo išlaikymo. Kraštutiniu atveju, prieinamas nėštumo nutraukimas apsaugotų moterį nuo galimo skurdo. Vienišos mamos patiria didžiausią skurdo riziką. Seksualinė prievarta Lietuvoje yra gana paplitusi: 2024 m. užregistruoti 124 seksualinės prievartos atvejai artimoje aplinkoje.⁶ Statistika neatspindi realios situacijos. Yra žinoma, kad vis dar apie 60 proc. patyrusių smurtą, pagalbos nesikreipia.
- **Mažina lytiškai plintančių infekcijų ir nepageidaujamo nėštumo atvejus.**

Žmogaus teisių organizacijų koalicijos narės yra įsitikinusios, kad Reprodukcinės sveikatos įstatymas yra itin svarbus žingsnis, nes:

- Įstatymas užtikrina aiškias teises ir paslaugų prieinamumą.
- Atitinka Pasaulio sveikatos organizacijos ir Jungtinių Tautų žmogaus teisių standartus.
- Padeda kurti įtraukią, pagarbą žmogaus orumui puoselėjančią, visuomenę.
- Stiprina Lietuvą kaip teisinę valstybę ir socialinės sanglaudos pavyzdį Europoje.

Atsižvelgdamos į išdėstytus argumentus, raginame Seimo narius palaikyti Reprodukcinės sveikatos įstatymo projektą, vadovautis žmogaus teisių, lygybės ir sveikatos apsaugos principais ir prisidėti prie saugios, sveikos ir teisingos Lietuvos kūrimo.

³ <https://www.sodra.lt/lt/naujienos/atotrukis-tarp-moteru-ir-vyru-darbo-pajamuar-situacija-keiciasi>

⁴ Ten pat.

⁵ Adomaitienė, Lina, and Saulė Starkauskaitė. "Akušerinės nepilnamečių nėščiųjų ir gimdyvių baigtys. 10 metų apžvalga." Lietuvos akušerija ir ginekologija= Lithuanian obstetrics & gynecology: Mokslinių pranešimų tezės (Lietuvos akušerių ginekologų draugijos narių eilinis rinkiminis XIII suvažiavimas ir mokslinės praktinės konferencijos „Lietuvos moterų sveikata: iššūkiai ir perspektyvos“):[2022 m. balandžio 29 d., Kaunas/Lietuvos akušerių ginekologų draugija (LAGD)]. Kaunas: Vitae Litera, 2022, t. 25, Nr. 2, birželis (2022)

⁶https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R0127&fbclid=IwY2xjawJsPIRleHRuA2FlbQIxMQABHurKKQIyloR8nuJP8l0ci8v0yzaH8QGhXJ7ZMnxYapmPn3b2YOrG8KlG-ewu_aem_kzV5C3UE-e_guJYi_5e-_Q#/

Su pagarba,

Pasirašančios ŽTOK narės ir stebėtojos:

Lygių galimybių plėtros centras

„Laimingas žmogus“

„Padėk Pritapti“

Diversity Development Group

Fondas „Frida“

Lietuvos žmogaus teisių centras

Nacionalinė LGBT teisių organizacija LGL

Psichikos sveikatos perspektyvos

Romų visuomenės centras

Tolerantiško Jaunimo Asociacija

VŠĮ „Įvairovės edukacijos namai“

Žmogaus teisių stebėjimo institutas

Prie kreipimosi prisideda ir:

Alytaus krašto asmenų su negalia draugija

VŠĮ „Namų mama“

Alytaus miesto moterų krizių centras

Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras

Asociacija Moterų reikalų ministerija

Biržų rajono Pačeriaukštės kaimo bendruomenė

Dingusių žmonių šeimų paramos centras

Emocinės pagalbos ir konsultacijų centras

Europinių inovacijų centras

Kauno apskrities moterų krizių centras

Kauno moterų linija

Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras

Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius

Lietuvos asociacija „Gyvastis“

Lietuvos negalios organizacijų forumas

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto studentų atstovybė

Lietuvos triračių sporto asociacija

Lietuvos universitetų moterų asociacija (LUMA)

Marijampolės apskrities moters veiklos centras

Meno laboratorija „Kiaurai sienas“

Moters užimtumo informacijos centras

Moterų informacijos centras

Moterų teisių asociacija

Socialinių inovacijų fondas

Širvintų moterų klubas „Jums“

Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras

Telšių krizių centras

Utenos moterų centras

Vilniaus atviras jaunimo centras „Mes“

VšĮ „Unikalus šokis“

VšĮ „AY Institutas“

VšĮ „Gilės sodas“

VšĮ „Stebėk teises“

VšĮ Jaunimo centras Babilonas

VšĮ Neliečiama

VšĮ Ribologija

VšĮ Žmogiškųjų išteklių centras